

Azərbaycan-Ermənistan: sülh prosesi tarixi mərhləyə qədəm qoyub

44 günlük Vətən müharibəsindən ötən 5 il ərzində regionda dayanıqlı sülhə nail olmaq üçün Azərbaycan bütün siyasi və diplomatik imkanlardan maksimum istifadə edir. Müharibənin qalibi kimi yaranmış yeni geosiyasi reallıqları düzgün qiymətləndirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dəfələrlə açıq şəkildə bildirib ki, sülhün yaradacağı iqtisadi və kommunikasiya üstünlükləri ən çox məhz iqtisadi imkanları məhdud olan Ermənistan üçün sərfəlidir.

Nəhayət, 2025-ci ilin avqustunda ABŞ-nin vasitəçiliyi ilə sülh sazişinin mətninin paraflanması prosesin strateji mərhələyə keçidini təmin etdi. Bu hadisə regionda uzun müddətdir gözənilən siyasi transformasiyanın başlanğıcı kimi qiymətləndirilir. Sazişin əsas müddəaları iki ölkənin bir-birinin ərazi bütövlüyünü tanıması, sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası, regional kommunikasiyaların açılması, humanitar məsələlərin tənzimlənməsi və qarşılıqlı qarant mexanizminin yaradılmasını əhatə edir.

Bundan sonra Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan sülh prosesinin icra mərhələsinə keçdiyini bildirib. Onun açıqlamalarından görünür ki, İrəvan bu mərhələni yalnız diplomatik sənəd imzalamaq kimi deyil, həm də regiondakı təhlükəsizlik arxitekturasını yenidən qurmaq şansı kimi dəyərləndirir. Paşinyanın ifadə etdiyi kimi, sülh sazişi Ermənistan üçün "strateji müqavilə"dir və ölkəni uzunmüddətli izolyasiyadan çıxarmağı hədəfləyir.

Paşinyan hakimiyyətinin sülh prosesinə yanaşması iki əsas istiqamətdə formalaşır: daxili siyasi sabitliyi qorumaq və xarici siyasi kursu Qərbə doğru daha da yaxınlaşdırmaq. Amma Ermənistan rəhbərliyi son illər Qərb institutları ilə əlaqələri gücləndirməyə üstünlük versə də, bu addım ölkə daxilində ciddi etirazlara səbəb olub. Sülh sazişinə qarşı çıxan müxalif qüvvələr Paşinyanı "təslimçi siyasət yürütməkdə" ittiham edir, dövlətçiliyin təhlükə altında olduğunu bildirirlər.

Lakin rəsmi İrəvanın mövqeyinə görə, regionda yalnız sülh şəraitində Ermənistan iqtisadi və siyasi inkişaf yolu tapa bilər. N.Paşinyan dəfələrlə vurğulayıb ki, münaqişənin davam etməsi Ermənistanın təhlükəsizliyini daha da zəiflədir və iqtisadi çətinliklərini dərinləşdirir. Bu səbəbdən o, sülh sazişinin imzalanmasını ölkənin milli maraqları ilə uzlaşdırılan addım kimi təqdim edir.

Bununla belə Ermənistanın daxili siyasi səhnəsində sülh müqaviləsinə qarşı müəyyən müqavimət qalır. Xüsusilə konstitusiyanın dəyişdirilməsi məsələsi gərginlik yaradan əsas amillərdən biri kimi önə çıxarılır. Xatırladaq ki, Azərbaycan tərəfi Ermənistan konstitusiyasında əksini tapan "Dağlıq Qarabağ"la bağlı iddiaların aradan qaldırılmasını tələb edir. Bu isə Paşinyan üçün ciddi siyasi risk yaradır, çünki konstitusiya dəyişikliyi həm parlament, həm də ictimai rəy səviyyəsində geniş müzakirələr tələb edir. Buna baxmayaraq, Paşinyan hakimiyyəti problemi həll etməkdə ısrarlı kimi görünür.

Ermənistan mediasının son günlər yaydığı məlumatlarda qeyd olunur ki, Baş nazir Nikol Paşinyan çıxışında ölkənin beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazi bütövlüyünün müdafiə hüququndan danışib və yeni konstitusiyanın qəbulunun vacibliyini vurğulayıb. N.Paşinyanın sözlərinə görə, ölkənin sabitliyi və gələcək siyasi kursu üçün əsas məsələ daxili legitimliyin möhkəmləndirilməsidir. Baş nazir xüsusi olaraq vurğulayıb ki, daxili legitimliyin gücləndirilməsi fundamental məsələdir və bu, yeni konstitusiyanın qəbulu ilə öz əksini tapmalıdır.

Azərbaycan da sülh prosesini sürətləndirmək üçün bütün imkanlardan maksimum yararlanır və bunu təkcə siyasi bəyanatlarla deyil, real addımlarla sübut edir. Regionda kommunikasiya əlaqələrinin açılması, nəqliyyat dəhlizlərinin bərpası və təhlükəsiz hərəkət imkanlarının təmin olunması bu siyasətin əsas istiqamətlərindəndir. Azərbaycan Ermənistan üçün maneəsiz yükdaşıma imkanları yaradaraq həm iqtisadi əməkdaşlığın genişlənməsi, həm də qarşılıqlı etimadın artması üçün mühüm addımlar atır. Bu göstərir ki, Bakı sülhün yalnız kağız üzərində deyil, real həyatda da bərqərar olmasını istəyir və bunun üçün praktiki tədbirlər görür.

Azərbaycan QHT nümayəndələrinin İrəvana və Ermənistanın ictimaiyyət təmsilçilərinin Bakıya səfərləri regionda yaranmaqda olan yeni siyasi mənzərənin ən mühüm göstəricilərindən biridir. Bu qarşılıqlı addımlar həm cəmiyyətlərin bir-birini daha yaxından tanımasına, həm də uzun illərboyu yığılıb qalmış stereotiplərin aradan qalxmasına xidmət edir. İctimai diplomatiya vasitəsilə qurulan dialoq təkcə dövlətlərarası münasibətlərə deyil, xalqlar arasında etimadın bərpasına da güclü təkan verir. Bu cür səfərlər artıq sülhün yalnız danışıqlar masasındakı sənədlərdən ibarət olmadığını, tərəflərin bir-birinin gözünə baxaraq danışdığı, dinlədiyi və anlamağa çalışdığı real prosesə çevrildiyini göstərir. Regionun gələcəyi üçün ən möhkəm fundament də məhz bu etimad mühitinin dərinləşməsi ilə formalaşır.

Cənubi Qafqaz geosiyasi maraqların toqquşduğu ərazidir. Elə bu səbəbdən də prosesin asan və rəvan getdiyini düşünmək doğru olmaz. Sözsüz ki, prosesə mane olmağa çalışan qüvvələr olub və var. Bu gün sülhə mane olanlardan biri və ən əsası Ermənistan müxalifətidir. Onların keçirdikləri aksiyalar, kütləvi etiraz çağırışları, Paşinyanın istefası ilə bağlı tələbləri hökumətin manevr imkanlarını məhdudlaşdırır. Ermənistan hakimiyyətinin geosiyasi balansы dəyişmə cəhdləri də İrəvanda sülh prosesinin gedişatına təsir göstərən amillərdəndir. Rusiya ilə münasibətlərin soyuması, Paşinyanın daha çox qərbmeyilli olması, ABŞ-nin regiona ciddi maraq göstərməsi də sülh prosesinə təsirsiz ötüşmür.

Bütün çətinliklərə baxmayaraq, sülh region üçün misilsiz imkanlar, iqtisadi integrasiya perspektivlərinin genişləndirilməsi deməkdir. Sərhədlərin açılması, ticarət əlaqələrinin bərpası, yeni nəqliyyat marşrutlarının istifadəyə verilməsi xüsusən Ermənistan üçün iqtisadi inkişafın mühüm şərtinə çevrilə bilər. Digər mühüm perspektiv - regionun təhlükəsizlik arxitekturasının yenidən qurulmasıdır. Sülhün imzalanması Cənubi Qafqazı geosiyasi rəqabət meydanından əməkdaşlıq platformasına çevirə bilər.

Ermənistan-Azərbaycan sülh prosesi hazırda tarixi bir mərhələni yaşayır. Sazişin mətni razılaşdırılıb, tərəflərin siyasi iradəsi mövcuddur və regionda sülh üçün real imkanlar yaranıb. Prosesin uğurla başa çatması üçün siyasi iradə ilə yanaşı, cəsarət, düzgün diplomatik balans və sabit regional mühit tələb olunur. Bütün bu mürəkkəbliyə baxmayaraq, Cənubi Qafqazda dayanıqlı sülhə gedən yol məhz bu gün salınır və bu yolun sonunda illərlə davam etmiş gərginliyin yerini əməkdaşlıq və sabitliyin tutacağına ümidlər kifayət qədər güclüdür.

Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"